

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ İSTANBUL RESİM VE HEYKEL MÜZESİ OSMAN HAMDİ BEY KOLEKSİYONUNA AİT BELGELER İLE “YAZMALI KADIN” ADLI ESERİN KONSERVASYON SÜRECİ VE SERGİLENMESİ

Doç. Dr. M. Nilüfer KİRAZ¹ ♦ Buket ÖZDEMİR

Özet

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nin, Osmanlı'nın son dönemlerinden günümüze uzanan ve yaklaşık 12 bin eseri içeren koleksiyonu; resim, heykel, kâğıt eser gibi farklı malzemelerden oluşmaktadır. Müzenin en önemli eser gruplarından birini oluşturan Osman Hamdi Bey Koleksiyonu, yağlıboya tablolar dışında; Osman Hamdi Bey'e verilmiş fahri doktora, onursal üyelik, berat, katılım belgesi gibi kâğıt eserleri de içermektedir. Bu koleksiyona ait kâğıt eserler 20 adet belgeden oluşmaktadır. Osman Hamdi Bey tarafından yapılmış olan “Yazmalı Kadın” adlı resim ise, sanatçının karışık teknikle ve kâğıt üzerine üretilmiş az sayıda çalışmasından biridir.

Müzenin 2022 yılında kademeli olarak yeniden açılması sürecinde ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nin 140. yıl etkinlikleri kapsamında, 1 Nisan 2022 tarihinde “Osman Hamdi Bey Sergisi” açılmıştır. Bu serginin hazırlıkları dahilinde 20 adet kâğıt belge ile “Yazmalı Kadın” adlı eserin konservasyon çalışmaları tamamlanmış ve sergilemeye hazır hale getirilmiştir. Gerek sanatçının diğer eserleri içerisindeki ünik niteliği gerekse taşıyıcısı olan kâğıdın farklılığı dolayısıyla “Yazmalı Kadın” kapsamlı çalışmalar yapılması gerektiren bir eserdir. Tüm bu eserlerin konservasyonu sırasında yapılan uygulamalar, bu uygulamalar öncesinde gerçekleştirilen tetkik ve teşhis aşamaları bu çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osman Hamdi Bey, Konservasyon, Restorasyon, Sergileme, Müze

¹ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma Ve Onarım Yüksekokulu, Kültür Varlıklarını Koruma Ve Onarım Bölümü

CONSERVATION PROCESS AND EXHIBITION OF THE DOCUMENTS OF OSMAN HAMDI BEY COLLECTION AND THE ARTWORK TITLED “WOMAN WITH HEAD COVERING” IN MIMAR SINAN UNIVERSITY OF FINE ARTS, ISTANBUL PAINTING AND SCULPTURE MUSEUM

Abstract

Mimar Sinan Güzel Sanatlar University Mimar Sinan University of Fine Arts-Istanbul Painting and Sculpture Museum’s collection, which includes approximately 12 thousand works from the last periods of the Ottoman Empire to the present day; It consists of different materials such as paintings, sculptures and paper works. Osman Hamdi Bey Collection, which constitutes one of the most important artwork groups of the museum, apart from oil paintings; It also includes paper works such as honorary doctorate, honorary membership, certificate and participation certificate given to Osman Hamdi Bey. Paper works belonging to this collection consist of 20 documents. The painting “Woman With Head Covering”, made by Osman Hamdi Bey, is one of the few works of the artist made with mixed technique and on paper. During the gradual reopening of the museum in 2022 and as part of the 140th anniversary events of Mimar Sinan University of Fine Arts, the “Osman Hamdi Bey Exhibition” was opened on April 1, 2022. As part of the preparations for this exhibition, the conservation work of 20 paper documents and the work “Woman With Head Covering” has been completed and made ready to be exhibited. Due to the uniqueness of the artist in his works and the difference of the paper, more comprehensive studies should be done on the work called “Woman With Head Covering” and it is the main element of this statement. The applications made during the conservation of all these works, the examination and diagnosis stages carried out before these applications, constitute the content of the paper.

Keywords: Osman Hamdi Bey, Conservation, Restoration, Exhibition, Museum

1. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (İRHM)

Türkiye'nin ilk plastik sanatlar müzesi olan İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (İRHM), 18 Temmuz 1937 tarihinde Dolmabahçe Sarayı Veliâht Dairesi'nde kurulmuş, açılışı Atatürk tarafından 20 Eylül 1937 tarihinde yapılmıştır. İRHM'nin yönetimi Güzel Sanatlar Akademisi'ne (günümüzde Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) bağlanmış, müdürlüğüne Akademi hocalarından ressam Halil Dikmen atanmıştır. Müzenin ilk koleksiyonu; Elvah-ı Nakşiye Koleksiyonu, Dolmabahçe Sarayı, Topkapı Sarayı Müzesi ve 50 Yıllık Türk Resmi Sergisi'nden seçilen resimler ile bakanlıklar ve diğer devlet dairelerinden toplanan üç yüze yakın eserden oluşmaktadır (Kutsal ve Atlıg 2022: 122).

Türkiye'nin ilk plastik sanatlar müzesi olarak kurulan ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne (MSGSÜ) bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nin (İRHM) koleksiyonu resim, heykel, seramik, hat, kâğıt eserler, ikon ve enstalasyon olmak üzere yaklaşık 12.000 adet eserden oluşmaktadır.

Foto. 1. Müzenin 1937'deki açılışında Atatürk ve manevi kızı Ülkü (İRHM arşivi)

1.1. Müzenin Açılış Süreci

İRHM, 2009 yılında, ilk mekânı olan Dolmabahçe Veliâht Dairesi'nden ayrılmadan önceki son sergisini, 1937 yılındaki ilk serginin bir tekrarı olan “Serginin Sergisi” ile yapmıştır. Tophane'deki yeni İRHM binasının

2021 yılındaki açılışında Müze'nin ilk koleksiyonu yeniden sergilenmiştir. Böylece “Serginin Sergisi” serileri ile Müze tarihinin önemli dönüm noktalarına işaret eden 1937, 2009 ve 2021 yılları anlamlı bir atıfla birbirine bağlanmıştır.

İRHM, 2007’de Dolmabahçe Velihaht Dairesi’nde başlatılan restorasyon nedeniyle kapanmış ve koleksiyon 2011 yılında Tophane semtindeki Antrepo 5 binasına taşınmıştır. Sedad Hakkı Eldem yapısı olan bina, Mimar Emre Arolat’ın projesiyle müzeye dönüştürülmüştür. Tophane’deki Antrepo 5 çağdaş müzecilik anlayışına uygun biçimde tasarlanan yeni sergileme ve depolama alanları, yönetim birimleri, atölyeleri, kütüphane ve okuma salonlarının yapım süreci 2021 yılında tamamlanmış ve aynı yılın Aralık ayında düzenlenen “Serginin Sergisi II” ile Müze’nin açılış süreci başlatılmıştır.

Foto. 2. “Serginin Sergisi II” açılış görseli (İRHM arşivi)

Müzenin açılış süreci, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi’nin 140. yılı etkinlikleri kapsamında Zeynep İnankur küratörlüğünde, 31 Mart 2022’de “İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonundan Osman Hamdi Bey Sergisi” ile devam etmiştir.

Foto. 3. “Osman Hamdi Bey Sergisi” görseli (İRHM arşivi)

28 Nisan 2022’de “Güzel Sanatlar Akademisi Hat Koleksiyonundan Seçmeler ile Türk Resminin Kaligrafik Eğilimleri Sergisi” Uğur Derman ve Ali Kayaalp küratörlüğünde açılarak yeni İRHM’nin açılış sürecinde son adım da atılmış oldu.

Foto. 4. “Güzel Sanatlar Akademisi Hat Koleksiyonundan Seçmeler ile Türk Resminin Kaligrafik Eğilimleri Sergisi” görseli (İRHM arşivi)

Müzenin koleksiyon sergisinin 9 Ekim 2022 tarihindeki açılışıyla süreç tamamlanmış olsa da gerçekleşen ve planlanan pek çok etkinlik ile yaşayan bir müze olma süreci devam etmektedir.

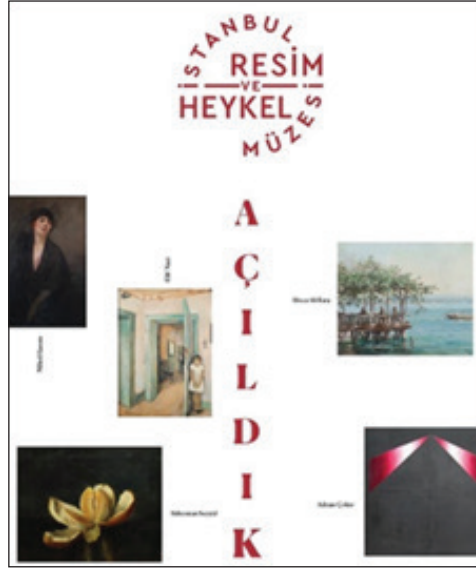

Foto. 5. Açılış Koleksiyonu görseli (İRHM arşivi)

1.2. Müzenin Koleksiyonları

İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nin envanter kayıtları Cumhuriyet'in erken dönemine dayanmaktadır. Müzenin koleksiyonunda resim, heykel, seramik, hat, ikon ve enstalasyon olmak üzere yaklaşık 12.000 eser bulunmaktadır. Kuruluşundan bu yana bir yandan koleksiyonunu genişleten İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, bir yandan da Anadolu'da ilk resim galerilerinin açılabilmesi için eser temini sağlamıştır. Ankara Resim ve Heykel Müzesi ile İzmir Resim ve Heykel Müzesi İRHM'nin gönderdiği eserlerle oluşturulmuştur.

İRHM resim koleksiyonunda, 141 parçalık Elvâh-ı Nakşiye Koleksiyonu, Osman Hamdi Bey'e ait tablolar, 19. yüzyıl manzara ve figür resminin önemli sanatçılarına ait çalışmalar, 1914 kuşağı sanatçıları ve Geç Kübizm ve Art Déco tarzında çalışan ressamalara ait resimler, Cumhuriyet dönemi Türk resminin önemli sanatçıları ve sanatçı gruplarına ait eserler yer almaktadır.

İRHM heykel koleksiyonu geç Osmanlı döneminden 1980'lere kadar çağdaş Türk heykel sanatının en seçkin örnekleriyle Türkiye'deki en kapsamlı modern Türk heykel koleksiyonudur.

Türkiye'nin ilk seramik kürsüsü 1929'da Müze'nin bağlı bulunduğu Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde (Güzel Sanatlar Akademisi) açılmıştır. Müzenin seramik koleksiyonunda bu kürsüden yetmişmiş önemli sanatçıların eserleri yer almaktadır.

İRHM hat koleksiyonunda, Türk hat sanatının son ustalarına ait örnekler yer almaktadır. Bu koleksiyon, Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatları Kürsüsü hocalarından Necmeddin Okyay, Beşiktaşlı Hacı Nuri Korman, Macit Ayrıl, İsmail Hakkı Altunbezer'e ait eserlerden oluşmaktadır.

2. Osman Hamdi Bey Koleksiyonu

Osman Hamdi Bey'e ait en zengin tablo koleksiyonu 17 eser ile İRHM'de bulunmaktadır. Bununla birlikte müze arşivinde Osman Hamdi Bey'e ait beratlar, diplomalar, nişanlar ve katılım belgelerinden oluşan 20 parçalık bir belge koleksiyonu yer almakta ve sergilenmektedir. Sergide madalyalar ve paletleri içeren bir sergi vitrini de bulunmaktadır.

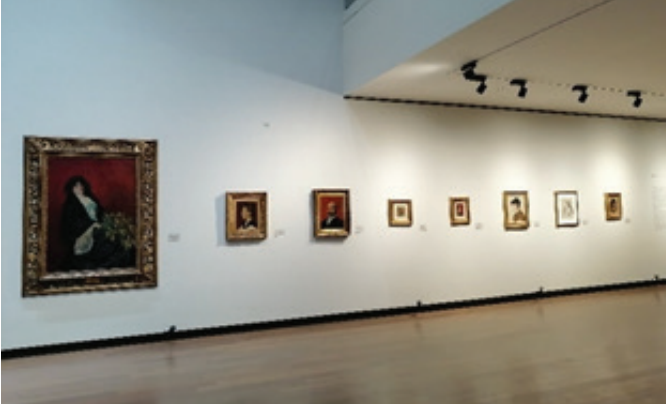

Foto. 6. Osman Hamdi Bey Sergisi'nden bir görüntü (N. Kiraz arşivi)

3. Yazmalı (Profil) Kadın

Osman Hamdi Bey'in portrelerine genel olarak sade bir anlatım hakimdir. Osmanlı'nın günlük yaşamındaki kişileri konu olarak seçen Osman

Hamdi Bey aile fertlerinin portrelerini sıklıkla yapmıştır. Bunlar arasında karşımıza en çok Naile Hanım'a ait portreler çıkmaktadır. Naile Hanım'ın sağ veya sol profilden, önden ya da arkadan, farklı kıyafetler içerisinde, değişik yaşlarda betimlendiği bu portrelerin genel hatları birbirlerine benzerlik göstermektedir (Kuvvetli ve Özgörü, Arslaner, Franci 2018: 62). Eşi Naile Hanım, kızı Nazlı ve oğlu Edhem'in gerçekçi bir biçimdeki portreleri onun batılılaşma arzusunu yansıtmaktadır. Ancak resimlerine yansıyan bu istek; toplumun kültürel yapısından kopuk bir yöneldiğidir. Aslında bu, Atatürk'ün kültür sanat politikasının savunduğu gibi; Batı estetiğiyle yerel kültürü sentezlemek ve bunu uygar dünyanın değerleriyle bütünleştirmek biçiminde bir anlayış temelindedir (N. Özçelik 2020: 9). Kadın figürlerini gündelik yaşamda, günlük kıyafetleri ile resmetmiştir. Onun resimlerinde diğer oryantalistlerin tersine kadın, bir meta cinsellik göstergesi olarak resmedilmemiş, kadının günlük yaşamdaki rolü gözler önüne serilerek kadın yüceltilmiştir (E. N. Yılmaz Arıkan 2021: 611).

İRHM koleksiyonunda 5841/1005 envanter numarası ile kayıtlı bulunan "32.5 cm x 52 cm" boyutlarındaki "Yazmalı Profil Kadın" müzenin koleksiyonundaki 17 Osman Hamdi eserinden biridir.

Kâğıt üzerine karışık teknikle yapılmış olan resim, bu niteliğiyle de farklı bir öneme sahiptir. Karakalem ve pastelini birlikte kullanıldığı eser, sanatçının kâğıt üzerine yaptığı az sayıda portre çalışmalarından biridir.

Foto. 7. Yazmalı Profil Kadın (N. Kiraz arşivi)

3.1. “Yazmalı Profil Kadın” Konservasyon Süreci

“Yazmalı Profil Kadın” Osman Hamdi Bey’in kâğıt üzerine yapmış olduğu az sayıdaki eserlerindendir. Taşıyıcı kâğıdın mikroskobik incelemeleri neticesinde selülozik lifler dışında farklı nitelikte lif katkıları olduğu tespit edilmiştir (İnceleme sırasında kullanılan mikroskop: Leica M80, kamera: Leica IC90 E).

Sabancı Müzesi koleksiyonunda bulunan ve “Görünenin Ötesinde Osman Hamdi” sergisi kapsamında sergilenmekte olan bir başka kâğıt eser ile benzer nitelikler göstermektedir. İleri analiz teknikleri kullanılarak incelenmiş olan bu eser referans alınarak, “Yazmalı Profil Kadın”ın kâğıdı da planlanmakta olan bir çalışma ile incelenecek ve çalışmanın sonuçları daha sonra paylaşılacaktır.

Eserin konservasyonu, İRHM Resim Restorasyon Atölyesi’nde gerçekleştirilmiştir.

Foto. 8. Konservasyon öncesi
ön yüz

Foto. 9. Konservasyon öncesi
arka yüz (N. Kiraz Arşivi)

3.1.1. Eserin Bozulma Durumu

Eserin genel kondisyonu iyi durumdadır ancak genel bir yüzeysel kirlilik tespit edilmiştir. Kâğıdın zaman ve ışık etkisiyle gösterdiği renk değişimi özellikle paspartu eser üzerinden alındıktan sonra net olarak fark edilmiştir. Kenarlar boyunca, farklı büyüklüklerde aşınma ve yırtıklar ile eski sabitleme uygulamaları sırasında kullanılmış olan bantların izleri mevcuttur. Ayrıca eserin üst orta kısmında, figürün başı üzerinde bir leke hasarı bulunmaktadır.

Foto. 10. Alt ve üst kenarlardaki aşınma ve yırtıklar (B. Özdemir arşivi)

Foto. 11. Arka yüzde görülen bant izleri

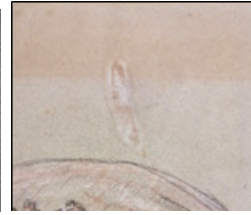

Foto. 12. Yazmalı Profil Kadın'ın başı üzerindeki hasar

3.1.2. Yüzey Temizliği

Eserin ön yüzünde, boyasız kısımlarda bulunan yüzeysel kir, farklı silgiler kullanılarak temizlendi. Çerçeve altında kalmış olan geniş ve boyasız alanlarda silgi pedi, ince çalışma gerektiren ve daha zor temizlenen kısımlarda silgi kalemi kullanıldı. Eserin arka yüzünde ise silgi pedi ile hassas temizlik yapıldı.

Kâğıt üzerinde kimyasal yöntemlerin kullanılmasını gerektiren bir lekelenme bulunmadığından, sadece mekanik temizlik yöntemleri kullanıldı.

*Foto. 13. Silgi pedi
ile temizlik (N. Kiraz
arşivi)*

*Foto. 13. Silgi pedi
ile temizlik (N. Kiraz
arşivi)*

*Foto. 15.
Noribake fırça
ve vakum ile
silgi tozlarının
uzaklaştırılması*

3.1.3. Konservasyon Uygulamaları

Eserin restorasyon gerektiren kısımlarında kullanılacak uygun malzemelerin tespiti için bir ön çalışma yapıldı. Tamamlamada ve sağlamlaştırma için kullanılacak uygun kalınlıkta japon kağıtlarının, yapıştırıcıların ve rötuş işlemi için boyanın seçimi bu ön çalışma neticesinde belirlendi.

Yırtıkların Yapıştırılması ve Sağlamlaştırma:

Eserin kenarları boyunca görülen, farklı boyutlardaki yırtıkların yapıştırılmasında metil selüloz MH300 kullanıldı. Özellikle köşelerdeki yıpranmış kısımların güçlendirilmesinde ince japon kapıdı (2 gr.) tercih edildi. Japon kağıdının inceliği sağlamlaştırılan eserin estetik olarak da gözü rahatsız etmeyecek biçimde güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. 2 gr. lık bir japon kâğıdı ile yapılan sağlamlaştırma işlemi, yüzeyi güçlendirirken aynı zamanda da neredeyse görünmezdir. Ancak eserin ihtiyacı doğrultusunda daha kalın olanlar da tercih edilebilir.

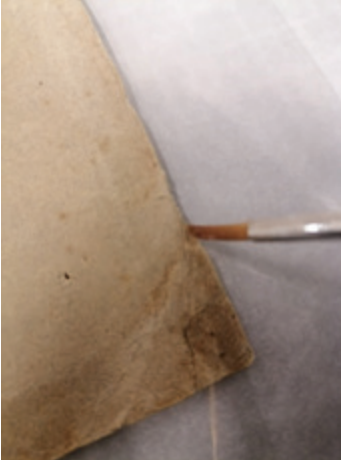

Foto. 16. Yırtık yapıştırma

Foto. 17. İnce japon kâğıdı ile sağlamlaştırma (B. Özdemir arşivi)

Tümleme (Eksik Kısımları Tamamlama)

Eserdeki eksik kısımların tamamlanmasında iki farklı yöntem kullanılmaktadır. Kâğıt eserlerde tamamlanacak kısmın durumuna (kâğıdın kondisyonuna) göre asetat ile “şablon çıkarma” veya “kazıma” yöntemiyle tamamlama yapılabilir.

Şablon çıkarma yöntemiyle tamamlama sırasında, eser üzerine yerleştirilen asetata, asetat kalemi ile tümlenecek kısmın şekli çizilir. Bu çizim üzerine konulan japon kâğıdının kenarlarından su kalemi ile geçilerek tamamlama alanının sınırları belirlenir ve ıslanarak yumuşayan japon kâğıdı kazınarak şekillendirilir. Eser üzerinde yapılmayan bu kazıyarak şekil verme işlemi ile esere verilmesi muhtemel zarar da önlenmiş olur. Su kalemi ile ıslatarak kazıma yapılması hem kazıma süresini kısaltır hem de japon kâğıdının daha lifli ayrılmasını sağlar. Böylece japon kâğıdının orijinal kâğıda tutunma özelliği de artar.

Bu eserin restorasyonunda eserin boyalı yüzeylerine verilebilecek zarardan kaçınmak üzere, şablon yöntemi kullanıldı.

Foto. 18. Asetat üzerinden yapılan şablon çıkarma işlemi (B. Özdemir arşivi)

Foto. 19. Şablon yöntemiyle şekillendirilen japon kağıdının hasarlı kısma yerleştirilmesi (B. Özdemir arşivi)

Foto. 20. Kuru rötuş kalemle yapılan rötuş (B. Özdemir arşivi)

Hasarlı kısımdaki incelmış alan, 12 gr. lık japon kâğıdı ile tümlendi. Bu alan zayıf olduğu için şablonu çıkarılarak tümlenecek alanın kalıbı elde edildi. Bu kalıba uygun olarak biçimlendirilen uygun kalınlıktaki japon kâğıdı, hasarlı alana % 5 oranında hazırlanan metil selüloz ile uygulandı. Japon kâğıdı ile tümlenen alanda kurukalem ile minimal rötuş yapıldı.

Boyasız alanlarda yapılan tamamlamalarda, kâğıdın kalınlığına uygun seçilen japon kâğıdı, suluboya ile renklendirilerek orijinal kâğıt rengine uygun hale getirilmiştir. Tümlene öncesi renklendirilen japon kâğıdı, kurutulduktan sonra orijinal kâğıda yapıştırılmıştır.

Foto. 21. Japon kağıdının suluboya ile renklendirilmesi (B. Özdemir arşivi)

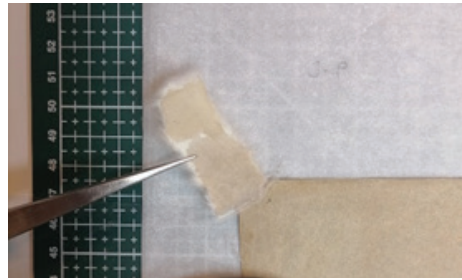

Foto. 22. Renklendirilen japon kağıdının tümleme işleminde kullanılması (B. Özdemir arşivi)

3.2. Konservasyonu Tamamlanan “Yazmalı Profil Kadın”

İRHM'nin Resim Restorasyon Atölyesi dünya standartlarında donanıma sahiptir. Gerek teçhizat gerekse malzeme bakımından herhangi bir sıkıntı yaşanmaması, konservasyon uygulamaları sırasında uygulayıcı için konfor sağlamaktadır. Konservasyon çalışmaları tamamlanan eserlerin sergilenmeye hazır hale getirilmesi sırasında da müze kartonu ve müze camı gibi koruma standartlarına uygun malzemeler kullanılmış ve sergilenme sürecinde görebileceği zarar önlenmeye çalışılmıştır.

Foto. 23. Resim Restorasyon Atölyesi'nde yapılan mikroskobik çalışmalar (N. Kiraz arşivi)

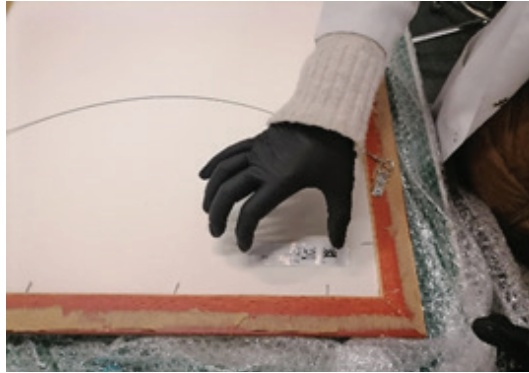

Foto. 24. Eserin yeniden çerçevesi (B. Özdemir arşivi)

Foto. 25. Konservasyonu tamamlanarak çerçeveselenen eserin ön yüzü (B. Özdemir arşivi)

Foto. 26. Konservasyonu tamamlanarak çerçeveselenen eserin arka yüzü (B. Özdemir arşivi)

Restorasyonu tamamlanan eser yeni bir paspartu ve çerçeveleme neticesinde sergilenmeye hazır hale getirilmiştir.

4. Osman Hamdi Bey Koleksiyonuna Ait Belgeler

İRHM'nin Osman Hamdi Bey koleksiyonu, 17 adet tablonun dışında 20 adet belgeyi de içermektedir (19 adet belge sergiye çıkarılmıştır). Osman Hamdi Bey'e verilmiş fahri doktora, onursal üyelik, berat, katılım belgesi gibi kâğıt belgelerden oluşan bu eser grubu, konservasyon çalışmaları sonrası “İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonundan Osman Hamdi Bey Sergisi” ile ziyaretçilerle buluşmuştur.

Osman Hamdi Bey Koleksiyonuna Ait Orijinal Kağıt Belgelerin Listesi				
Sıra	Demir baş	Kağıt orijinal ölçüler	Türkçe Etiket	İngilizce Etiket
1	9748-1	32,6x40 cm	Pennsylvania Üniversitesi Arkeoloji Derneği Onursal Üyelik Belgesi 1 Ocak 1895	Certificate of Honorary Membership given by the Archaeological Association of the University of Pennsylvania January 1, 1895
2	9748-2	53,3x43,5 cm	1891 Milletlerarası Berlin Sergisi Düzenleme Komitesi tarafından verilen Onur Belgesi 4 Haziran 1891	Honorary Certificate awarded by the 1891 International Berlin Exhibition Organization Committee June 4, 1891
3	9748-4	30,8x46,2 cm	1909 Münih Milletlerarası X.Sanat Sergisi'nin Madalya Beratı 6 Haziran 1909	Medal Diploma of the 1909 X. International Art Exhibition in Munich June 6, 1909
4	9748-5	64,6x47,2 cm	Avusturya İmparatorluk Sanat ve Sanayi Müzesi Muhabir Üyelik Belgesi	Correspondent Membership Certificate of the Austrian Imperial Museum of Art and Industry
5	9748-6	43,4x54 cm	Legion d'Honneur'de Commandeur Payesi Beratı 12 Temmuz 1892	Diploma of the Legion d'Honneur with the Rank of Commander July 12, 1892
6	9748-7	43,4x53,5 cm	Legion d'Honneur'de Grand Officier Payesi Beratı 20 Kasım 1906	Diploma of the Legion d'Honneur with the Rank of Grand Officer November 20, 1906
7	9748-8	37,7x45,4 cm	Aberdeen Üniversitesi Fahri Doktora Diploması 9 Nisan 1907	Certificate of Honorary Doctorate awarded by the University of Aberdeen April 9, 1907
8	9748-9	50,6x34,7 cm	İngiliz Mimarlar Krallık Enstitüsünün Onur ve Muhabir Üyelik Belgesi 22 Haziran 1891	Honorary and Corresponding Membership Certificate of the Royal Institute of British Architects June 22, 1891
9	9748-10	41,9x59,1 cm	1873 Viyana Dünya Sergisi Milletlerarası Jüri tarafından verilen Terakki Madalya Beratı 18 Ağustos, 1873	Medal of Progress Diploma given by the International Jury of 1873 Vienna World's Fair August 18, 1873
10	9748-11	40,2x55 cm	1889 Paris Dünya Sergisi kapsamında düzenlenen Sanat Esyerleri ve Anıtların Korunması Kongresi'ne katılım belgesi 6 Kasım, 1889	Certificate of Participation in the International Congress for the Protection of Works of Art and Monuments in 1889 Paris World's Fair November 6, 1889
11	9748-12	32,3x49 cm	Osman Hamdi'nin 1867 Paris Dünya Sergisi'ndeki Osmanlı komisyonundaki görevi vesilesiyle sergi madalyalarını verildiğine dair belge 5 Ocak 1868	Document showing that Osman Hamdi was offered a series of exhibition medals as a member of the Ottoman Commission at the 1867 Paris World's Fair January 5, 1868
12	9748-13	69x51 cm	London Eski Esyerler Uzmanları Derneği Üyelik Belgesi 28 Haziran 1893	London Society of Antiquaries Fellowship Certificate June 28, 1893
13	9748-14	64x47,2 cm	Osman Hamdi'nin Müze-i Hümayun Müdürlüğü'nün 25. yılı için Friedrichs Halle-Wittenberg Üniversitesi'nin gönderdiği kutlama yazısı 18 Ağustos 1906	Congratulatory letter sent by Friedrichs University of Halle-Wittenberg for the 25th anniversary of Osman Hamdi's Directorship at the Imperial Museum August 18, 1906
14	9748-15	65,8x48 cm	Leipzig Üniversitesi Fahri Doktora Belgesi 18 Ağustos 1906	Certificate of Honorary Doctorate awarded by Leipzig University August 18, 1906
15	9748-18	53,5x67,2 cm	Coğrafya Derneği'nin düzenlediği 1875 Milletlerarası Coğrafya Bilimleri Kongre Jürisi tarafından verilen Mansiyon Belgesi 11 Ağustos, 1875	Certificate of Honorable Mention awarded by the jury of 1875 International Congress of Geographical Science August 11, 1875
16	9748-19	35,6x50,2 cm	Atina Arkeoloji Derneği tarafından verilen Fahri Üyelik Belgesi 14 Aralık 1895	Certificate of Honorary Membership given by the Archaeological Society of Athens December 14, 1895
17	9750	63,2x47,3 cm	Bu belge 13 Numaralı ile aynı olduğundan sadece 1 tanesi (kondisyonu iyi olan) çevrelenmiş ve sergiye çıkmıştır.	
18	9752-1	28,2x35,7 cm	Osman Hamdi'nin Müze Müdürlüğü'nün 25. yılında Alman Arkeoloji Enstitüsü adına Otto Puchstein'in yollanmış olduğu kutlama yazısı 17 Ağustos 1906	Congratulatory letter sent by Otto Puchstein on behalf of the German Archaeological Institute for the 25th anniversary of Osman Hamdi's Directorship at the Imperial Museum August 17, 1906
19	9752-2	38,7x24,9 cm	Baden Zähringen Arsları Nişanı Beratı 18 Kasım 1892	Award document of the Order of Baden-Zähringen Lion November 18, 1892
20	Amerikan Rulo	93,8x64,8 cm	1893 Şikago Dünya Sergisi'nde Osman Hamdi'nin "Camii Kapısında" tablosuna madalya verilmesine ilişkin belge	Decree on awarding a medal to Osman Hamdi's painting "By the Mosque's Gate" at the 1893 Chicago World's Fair

Şekil 1. Osman Hamdi Bey Koleksiyonuna Ait Orijinal Belgelerin Listesi (İRHM arşivi)

Osman Hamdi Bey Koleksiyonuna Ait Belgeler

(Şekil 1.de verilen listedeki sıra numaralarına göre)

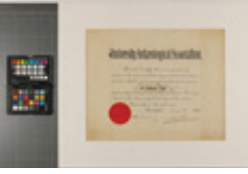

Foto. 27. Sıra no: 1

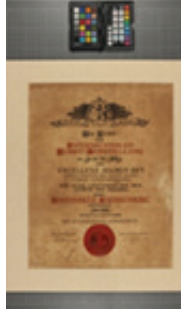

Foto. 28. Sıra no: 2

Foto. 29. Sıra no: 3

Foto. 30. Sıra no: 4

Foto. 31. Sıra no: 5

Foto. 32. Sıra no: 6

Foto. 33. Sıra no: 7

Foto. 34. Sıra no: 8

Foto. 35. Sıra no: 9

Foto. 36. Sıra no: 10

Foto.37. Sıra no: 11

Foto. 38. Sıra no: 12

Foto. 39. Sıra no: 13

Foto. 40. Sıra no: 14

Foto. 41. Sıra no: 15

Foto. 42. Sıra no: 16

Foto. 43. Sıra no: 17

Foto. 44. Sıra no: 18

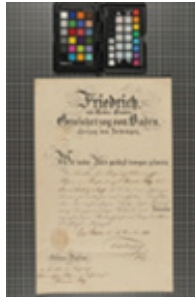

Foto. 45. Sıra no: 19

Foto. 46. Sıra no: 20

4.1. Osman Hamdi Bey Koleksiyonuna Ait Belgelerin Konservasyon Süreci

Belgelerin konservasyonu, İRHM Resim Restorasyon Atölyesi’nde gerçekleştirilmiştir. Yapılan mikroskobik incelemelerde ve detaylı temizlik uygulamaları sırasında görüşü arttırmak üzere; Leica M80 mikroskop ve Leica IC90 E kamera kullanılmıştır. Bu donanımla yapılan çekimler, bozulma durumlarının tespiti ve detaylı belgelemeye olanak sağlamıştır. Koruma çalışmaları öncesinde tüm eserlerin asit değerleri ölçülerek kaydedilmiştir.

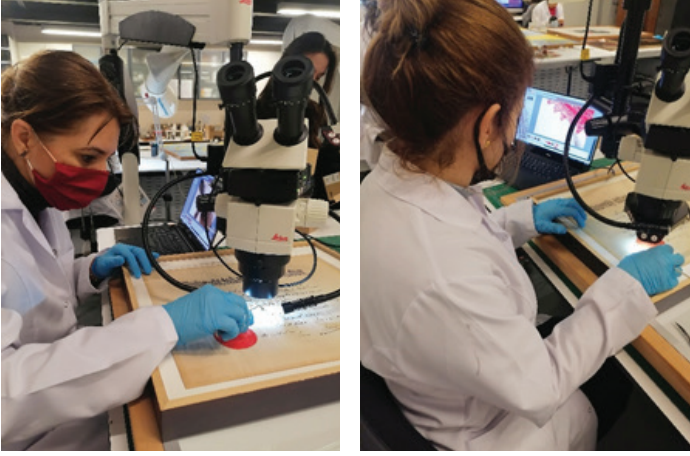

Foto. 47. Leica M80 mikroskop ve Leica IC90 E kamera kullanılarak yapılan uygulamalar (N. Kiraz arşivi)

Foto. 48. pH metre ile ölçüm (N. Kiraz arşivi)

4.1.1. Belgelerin Bozulma Durumları

Sergiye çıkmasına karar verilen 19 adet belge, iyi korunmuş olmaları nedeniyle genel olarak güçlü kondisyona sahiptir. Zamanın neden olduğu doğal yaşlanma, az miktarda yapışkan bant ve yüzeysel kirlilik dışında eserlerin geneli sorunlu değildir. Üzerinde mum mühür bulunan 9748-2 envanter numaralı “1891 Milletlerarası Berlin Sergisi Düzenleme Komitesi Tarafından Verilen Onur Belgesi” ile 9748-8 envanter numaralı “Aberdeen Üniversitesi Fahri Doktora Diploması” ve rulo halinde depolanmış olduğundan şekilsel bozulmaya uğramış olan ve “Amerikan Rulo” adı verilen 1893 Şikago Dünya Sergisi’nde Osman Hamdi’nin “Cami Kapısında” tablosuna madalya verilmesine ilişkin belge daha kapsamlı konservasyon uygulamalarını gerektirmiştir.

4.1.2. Yüzey Temizliği

Belgelerin tümünde ana sorun olan yüzeysel kirliliğin uzaklaştırılması sırasında farklı nitelikte vinil silgi ve wishap süngerler kullanıldı. Silgi artıklarının uzaklaştırılmasında Noribake Japon fırçası ve vakum kullanıldı.

4.1.3. Konservasyon Uygulamalarından Örnekler

Eserlerin tümünde düzleştirme ve temizlik işlemleri gerçekleştirildi. Kuru yüzey temizliğinin yeterli olmadığı durumlarda çözücülerle lokal temizlik uygulamaları yapıldı. pH değerlerinin tespiti sonrası, asitli olduğu belirlenen eserlere asit giderme işlemi yapıldı. Eski ve niteliksiz onarımlar uzaklaştırıldı. Yırtık kısımlar uygun yapıştırıcı ile yapıştırıldı ve kağıttaki kayıplar uygun renkte ve kalınlıkta Japon kağıtları ile tümlandirildi. Gerek görülen alanlarda ince Japon kâğıdı ile sağlamlaştırma yapıldı. Yapışkan bantlar ise uygun çözücülerle yüzeyden uzaklaştırıldı.

Aberdeen Üniversitesi Fahri Doktora Diploması üzerinde bulunan mum mühürde tespit edilen kuruma ve kırılma, sağlamlaştırma yapılarak giderildi. Dökülme sonucu parça kayıplarına neden olabilecek hasarlı alan onarılarak bozulmanın ilerlemesi durduruldu.

Aberdeen Üniversitesi Fahri Doktora Diploması

Foto. 49. Wishap sünger ve kalem silgi ile yüzey temizliği (B. Özdemir arşivi)

Foto. 50. Eser üzerindeki mum mühürün sağlamlştırılması (N. Kiraz arşivi)

1891 Milletlerarası Berlin Sergisi Düzenleme Komitesi tarafından ve-
rilen Onur Belgesi

Foto. 51. pH metre ile
ölçüm (B. Özdemir arşivi)

Foto. 52. Kalem silgi ile
temizlik (B. Özdemir arşivi)

Foto. 53. İnce japon kâğıdı ile sağlamlaştırma (B. Özdemir arşivi)

“Ameriken Rulo” 1893 Şikago Dünya Sergisi’nde Osman Hamdi’nin
“Cami Kapısında” tablosuna madalya verilmesine ilişkin belge

Foto. 54. Yüzey temizlik işlemleri (N. Kiraz arşivi)

Foto. 55. Yırtık yapıştırma (B. Özdemir arşivi)

4.1.4. Konservasyonu Tamamlanan Belgeler

Konservasyon süreci tamamlanan belgeler sergilenmeye hazır hale getirildi. Bu amaçla kullanılan müze camı ve müze kartonu gibi malzemeler koruma standartlarına uygun olarak, eserle teması sırasında tepkimeye girmeyen nitelikte seçildi. Sergi salonuna yerleştirilen 19 adet belge hem eserler hem de izleyici için en uygun koşullar sağlanarak ziyaretçilere sunulmuş oldu.

Foto. 56. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonundan Osman Hamdi Bey Sergisi'nde "Yazmalı Profil Kadın" ve Belgeler (N. Kiraz arşivi)

5. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonundan Osman Hamdi Bey Sergisi

İRHM açılış sürecinin bir ayağı olarak 31 Mart 2022’de Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi’nin 140. yılı etkinlikleri kapsamında açılan “İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonundan Osman Hamdi Bey Sergisi” en geniş Osman Hamdi Bey koleksiyonu sergisi olma özelliği taşımaktadır. 17 Osman Hamdi resmini, 19 adet belgeyi, madalya ve paletleri bir arada ve çağdaş bir müzecilik anlayışıyla sergilenmiş biçimde, İRHM’nin modern binasında izlemek, ziyaretçiler için de şüphesiz etkileyici bir deneyim olmaktadır.

Foto.57. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Koleksiyonundan Osman Hamdi Bey Sergisi (N. Kiraz arşivi)

SONUÇ

Ülkemizde sanat eğitimini başlatan ve hiç ara vermeden sürdüren Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, izleyiciyle uzun zamandır buluşmayan eserleri içeren bu en kapsamlı Osman Hamdi Bey koleksiyonunu İstanbul Resim ve Heykel Müzesinin modern sergilemesi eşliğinde 31 Mart 2022’de ziyaretçilerin beğenisine sunmuştur.

Osman Hamdi Bey’in çok bilinmeyen fakat bazı bakımlardan ünik özellikler taşıyan “Yazmalı Profil Kadın” eseri ve 19 adet belge bu sergi kapsamında konservasyon uygulamaları tamamlanarak sergi salonundaki yerini almıştır. İRHM Resim Restorasyon Atölyesi’nde gerçekleştirilen çalışmalar sırasında kullanılan malzeme ve teçhizat konservasyon standartlarına uygun niteliktedir. Uygulama öncesi, sırası ve sonrası belgeleme işlemleri yapılarak İRHM Resim Restorasyon Atölyesi uzmanları tarafından oluşturulmuş standartta kaydedilmiştir.

Sabancı Müzesi koleksiyonunda bulunan ve “Görünenin Ötesinde Osman Hamdi” sergisi kapsamında sergilenmekte olan bir başka kâğıt eser referans alınarak, “Yazmalı Profil Kadın”ın taşıyıcısı olan kâğıdı, ileri analiz teknikleri kullanılarak incelenecektir. Kâğıdın Leica M80 mikroskoba bağlanan Leica IC90 E kamera ile yapılan mikroskopik görüntülenmesi sonucunda selülozik lifler dışında farklı liflerin de kâğıt hamuruna katılmış olduğu görülmüştür. Bu farklı lif katkılarının niteliği ve miktarının anlaşılması için planlanan analiz çalışması tamamlandığında sonuçları yayınlanarak paylaşılacaktır¹.

KAYNAKÇA

Edgü, Ferid ve Cezar. M. (1986). *Osman Hamdi: Bilinmeyen Resimleri*, İstanbul: Ada Yayınları.

Eldem, Eldem (2010). *Osman Hamdi Bey Sözlüğü*, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Kutsal, Derya ve Canan Atlı (2022). “İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Resim Koleksiyonu Envanterinde Bir Keşif: Nevin Edhem Hamdi”, *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (25): s. 121-131

Kuvvetli, Filiz ve Nurçin Kural Özgörü, Hüma Arslaner, Gülsu Şimşek Franci (2018). *Görünenin Ötesinde Osman Hamdi*, Sakıp Sabancı Müzesi, s: 62.

Özçelik, Nuri (2020). “Osman Hamdi Bey’in Portrelerinde Anlam”, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2. s. 9

Özkan, Nurhan (2020). “Osman Hamdi Bey Tablolarında Giysi Analizi”. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri 12*.

Özsezgin, Kaya (1996). *Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi koleksiyonu*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık.

Yılmaz Arıkan, Emine Nur (2021). “Osman Hamdi Resimlerinde Kadın İmgesinin Gösterge Bilimsel Açıdan İncelenmesi”, *Ulakbilge*, 59, s. 611.

* Bu çalışmaya konu olan eserlerin konservasyon çalışmalarında ve yapılan çalışmaların yayına dönüşmesinde büyük desteği olan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Rektörü Sayın Handan İNCİ ELÇİ ve İRHM Müdürü Sayın Hasan KARAKAYA' ya teşekkürlerimizi sunarız.